

Elzas-Vogezes

Uitstapjes naar het Zwarte Woud en Bazel

Het kerklein van Kaysersberg
P. Jacques/hemis.fr

De regio's van deze gids:

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1	Rond Straatsburg
en de middelhoge Vogezes	blz. 109
2	Colmar en de wijngaarden van de Elzas	blz. 201
3	Rond Mulhouse en de Elzasser Jura	blz. 269
4	Zuidelijke Vogezes	blz. 307
5	Rond Saverne
en de noordelijke Vogezes	blz. 375
6	Uitstapjes naar
het Zwarte Woud en Bazel	blz. 441

INHOUD

FreeProd/age fotostock

NIET TE MISSEN

Een keuze uit de mooiste plekjes ...6

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De mooiste reisherinneringen10

REISPLANNER

Een keuze uit de mooiste routes...18

DE REIS VOORBEREIDEN

Reistips.....30

NAAR DE ELZAS EN DE VOGEZEN

Met de auto 32

Met de trein..... 32

Met het vliegtuig..... 33

VOOR HET VERTREK

Klimaat 34

Nuttige adressen..... 34

Overnachten 35

Uit eten 36

ELZAS-VOGEZEN VAN A TOT Z

Rubrieken
in alfabetische volgorde 38

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden
en activiteiten.....45

MEMO

Evenementen48

Leestips.....50

MEER WETEN OVER ELZAS-VOGEZEN

ELZAS-VOGEZEN VANDAAG

Portretten54

Economie en bedrijvigheid..... 57

Beroemdheden uit de Elzas 59

TRADITIES EN LEVENSKUNST

Folklore en feesten..... 62

Rond kerst 63

Klederdracht 64

Gastronomie 66

Wijn, bier en sterkedrank..... 68

GESCHIEDENIS

De Elzas, het begin 71

Oorlog na oorlog..... 74

Een industrieel verleden 78

Europa 80

KUNST EN ARCHITECTUUR

Religieuze bouwkunst 82

ABC van de architectuur 83

Burgerlijke bouwkunst..... 86

Traditionele woningbouw 88

Kastelen, vestingen
en de Maginotlinie..... 90

De Maginotlinie 92

Beeldende kunst 96

NATUUR EN LANDSCHAP

Het landschap 98

Natuurlijke rijkdommen 102

Een buitengewone fauna..... 103

Milieu 104

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 ROND STRAATSBURG EN DE MIDDELHOGE VOGEZEN

Straatsburg.....	112
Haguenau	142
Pfaffenhoffen.....	150
Het noordelijke Rijndal	152
Molsheim	159
Struthof.....	166
Rosheim.....	169
Obernai	171
Mont Sainte-Odile	176
Le Hohwald	180
Andlau.....	186
Sélestat	189
Château du Haut-Koenigsbourg ..	197

2 COLMAR EN DE WIJNGAARDEN VAN DE ELZAS

Colmar.....	204
Route des Vins.....	218
Ribeauvillé	230
Riquewihr.....	236
Kaysersberg.....	241
Turckheim	246
Eguisheim	248
Rouffach	252
Guebwiller	255
Église de Murbach	259
Soultz-Haut-Rhin.....	261
Thann.....	263

3 ROND MULHOUSE EN DE ELZASSER JURA

Mulhouse	270
Écomusée d'Alsace	285
Ensisheim	288
Neuf-Brisach.....	290
Het zuidelijke Rijndal	293
Altkirch.....	299
Sundgau	302

4 ZUIDELIJKE VOGEZEN

Parc Naturel Régional des Ballons des Vosges	310
Vallée de la Thur	320
Munster.....	324
Massif du Petit Ballon	334
Val d'Orbey	336
Gérardmer	341
Route des Crêtes.....	350
Saint-Dié-des-Vosges	358
Col d'Urbeis en Val de Villé.....	363
Sainte-Marie-aux-Mines.....	368

5 ROND SAVERNE EN DE NOORDELIJKE VOGEZEN

Massif du Donon	378
Wangenbourg	382
Marmoutier	384
Saverne	387
Parc Naturel Régional des Vosges du Nord.....	396
Neuwiller-lès-Saverne	412
Bouxwiller	414
La Petite-Pierre	418
Niederbronn-les-Bains.....	425
Bitche.....	428
Wissembourg	432

6 UITSTAPJES NAAR HET ZWARTE WOOD EN BAZEL

Baden-Baden.....	444
Badische Weinstraße	452
Europa-Park.....	466
Freibourg im Breisgau.....	470
Bazel.....	479

Woordenlijst	488
Register	500
Kaarten en plattegronden	509

**RAADPLEEG VOOR
IEDERE PLAATS ONS
ADRESBOEKJE**

NIET TE MISSEN

★★★ De reis waard

★★ Een omweg waard

★ Interessant

★★

Haut-Kœnigsbourg

Vanuit het beroemdste kasteel van de Elzas, dat hoog op de rotsen balanceert en weggelopen lijkt uit een sprookje, hebt u een vorstelijk uitzicht. Zie blz. 197.

L. Louidel/Photomanstop

★★★

Struthof

Pijn, verdriet en de verschrikkingen van het naziregime in het enige concentratiekamp op Frans grondgebied, dat nu een plaats is van herinneren, gedenken en stil overpeinzen. Zie blz. 166.

D. Cavignia/hemis.fr

R. Martes/hemis.fr

Straatsburg

Aan de voet van de prachtige Cathédrale Notre-Dame liggen de middeleeuwse keienstraatjes en vakwerkhuisen van La Petite France, tussen de armen van de Ill. Beeldschoon! Zie blz. 112.

Route des Crêtes

Deze strategische verbindingroute uit de Eerste Wereldoorlog is tegenwoordig een vredige weg, hoog over een bergrug in de Vogezen. Zie blz. 350.

B. Rieger/hemis.fr

Écomusée d'Alsace

Welkom in het grootste openluchtmuseum van Frankrijk, met meer dan 70 traditionele Elzasser huizen, die hier met de grootst mogelijke zorg naartoe zijn verplaatst. Zie blz. 285.

H. Meyer zur Capellen/imagebroker/age fotostock

Église Saint-Léger in Murbach
R. Martes/hemis.fr

♥ **Laat u imponeren** door de trotse gevel van de romaanse kerk van Murbach, uitgevoerd in lokale Elzasser zandsteen. Ooit was het een machtige benedictijner abdij, sereen gelegen aan de voet van de Ballon de Guebwiller. **Zie blz. 259.**

♥ **Zwerf door De Rangen.** Dit is sinds de 18de eeuw de trots van het dorp Thann en de enige wijngaard in de Elzas die officieel te boek staat als grand cru. Er lopen prachtige wandelpaden doorheen, informatieborden geven uitleg. **Zie blz. 264.**

Langlaufen in skigebied Le Champ du Feu
D. Bingard/hemis.fr

TOP 5 Wandelen

1. Grand Ballon (blz. 353)
2. Kasteel en waterval van Nideck (blz. 383)
3. Le Brézouard, Val d'Argent (blz. 371)
4. Col du Donon (blz. 378)
5. Le Mur Païen, Mont Ste-Odile (blz. 179)

Wandelen op de Grand Ballon
D. Bringard/hemis.fr

♥ **Zoef naar beneden** langs een van de 14 pistes op de Mont Champ du Feu, bij het kleine skioord Le Hohwald, waar voor het hele gezin iets te beleven valt. Magnifiek uitzicht op de Vogezen, de Elzasvlakte en het Zwarte Woud!

Zie blz. 183.

♥ **Word weer warm in een winstub**, met een glas glühwein en een bord traditionele Elzasser zuurkool. Bijvoorbeeld in Kaysersberg, een van de mooiste stadjes van de regio, waar nog de sfeer van de middeleeuwen hangt.

Zie blz. 241.

♥ **Ontdek de Boven-Rijn**, de koninklijke rivier die door de Petite Camargue Alsacienne stroomt. De bewegwijzerde wandelpaden lopen door rietlanden, heidevelden en moerassen, een rijk ecosysteem waar vogels, libellen, boomkijkers en everzwijnen leven. **Zie blz. 296.**

♥ **Kijk uw ogen uit** in het Maison du Verre et du Cristal in Meisenthal. De glasproductie is al sinds 1704 de economische kurk waar dit dorp op drijft en nog steeds beoefenen de glasblazers hun vak op traditionele wijze, waardoor de eeuwenoude kennis behouden blijft.

Zie blz. 401.

Het blazen van een kerstbal, Centre International d'Art Verrier in Meisenthal
G. Guittot/Photonastop

Een lang weekend in Straatsburg

3 dagen

Razvonipl/Fotosearch.LBRF/age fotostock

Route: de hoofdstad van de Elzas: musea, kanalen, wandelen, fietsen

● Dag 1 Historie en de Ill

Bezoek in het historische stadshart de Cathédrale Notre-Dame (**blz. 114**) en het Musée de l'Œuvre Notre-Dame of het Musée Historique (**blz. 123**), dat een heel goed beeld geeft van de roerige geschiedenis van Straatsburg. Gebruik de middag om rond te kijken in La Petite France (**blz. 125**),

de Barrage Vauban te bezoeken en langs de Ill te wandelen. Ga 's avonds gezellig uit, bijvoorbeeld in het 'Carré d'Or' (**blz. 140**).

● Dag 2 Musea en de hoofdstad van Europa

Kies voor het Musée Alsacien (**blz. 124**) of het Musée d'Art Moderne et Contemporain (**blz. 132**), afhankelijk van uw interesses. Ga een hapje eten in een van de vele restaurants in de wijk Krutenau, huur een fiets bij Vélhop en bezoek de 'hoofdstad van Europa' en het Parc de l'Orangerie (**blz. 130**).

● Dag 3 De Rijn

Ga met de tram of op de fiets richting de Rijn en bezoek de grensoverschrijdende Jardin des Deux Rives (**blz. 132**). Neem aan de Duitse kant ook een kijkje in Kehl.

Tip: stap op de aanlegsteiger bij het Palais Rohan in een rondvaartboot, voor een interessant tochtje op de Ill (blz. 134).

*Le Village, een sculptuur van Séverine Hubard in het Musée d'Art Moderne et Contemporain
M. Colin/hemis.fr/ADAGP, Paris 2018*

De mooiste kerstmarkten

4 dagen

Ch. Dumoulin/Photomastop

Route: 240 km langs kerstbomen, chalets en kruidkoek

● Dag 1 De beroemdste

In Straatsburg werd in 1570 rond de Cathédrale Notre-Dame (**blz. 114**) de eerste 'Christkindlmärk' gehouden. De schitterende kerststal in dit gotische gebouw vormt het beste beginpunt voor een ontdekkings-tocht langs de twaalf markten in de hoofdstad van de Elzas. Hoogtepunten: de lichtjes in de wijk rond de kathedraal, de immense kerstboom op de Place Kléber en de grote kerstmarkt op de Place de Broglie. Overnacht in Straatsburg.

Tip: 's avonds zijn de kerstmarkten het gezelligst. De sfeer is warm, de kramen zijn feeëriek verlicht. Ga overdag wandelen of bezoek een museum.

● Dag 2 De stijlvolste

Met zijn oude huizen, grachten en kerken biedt Colmar (**blz. 204**) een stijlvolle ambiance voor de vijf kerstmarkten. Bezoek tijdens uw verblijf ook het Musée Unterlinden en de Église des Dominicains. Overnacht in Colmar.

● Dag 3 De betoverendste

De dorpen Kaysersberg, Riquewihir en Ribeauvillé zijn het hele jaar idyllisch, maar met Kerstmis is het er ronduit sprookjesachtig. Begin uw dag in Ribeauvillé (dat van de drie dorpen het verst van Colmar ligt): figuranten in middeleeuws kostuum voeren er elk weekend een fascinerend schouwspel op (**blz. 230**). Rijd dan

Banetbakkerij in Straatsburg, rond Kerst
istankov/Stock

Met het gezin

We hebben een aantal bezienswaardigheden en activiteiten op een rijtje gezet die interessant zijn voor kinderen (zie de tabel op de bladzijde hiernaast). In het deel 'Steden en bezienswaardigheden' vindt u ze terug onder het pictogram .

INLICHTINGEN

De brochure **Bibouille** (te downloaden van www.bibouille.net) geeft informatie over voor kinderen geschikte activiteiten in de Elzas en Vozezen.

Er bestaat ook een **Pass'Famille** voor de noordelijke Vozezen, die korting biedt in vier recreatieparken. Het Parc Naturel des Vosges du Nord organiseert iedere zomer de actie **Amuse Musées** (03 88 01 49 59/ 03 88 01 49 78 - www.parc-vosges-nord.fr of www.amusemusees.com), een leuke ontdekkingstocht langs de musea van het park.

KEURMERKEN

Villes et Pays d'Art et d'Histoire

Dit netwerk organiseert speciaal voor kinderen **ontdekkingstochten** en **workshops rond het thema erfgoed**, op woensdag, zaterdag en tijdens schoolvakanties.

 In het kader van het programma 'L'Été des 6-12 ans' worden al die activiteiten ook in juli en augustus georganiseerd tijdens rondleidingen voor de volwassenen.

Stations Vertes

De Fédération des Stations Vertes de Vacances (blz. 34) reikt elk jaar een prijs uit voor kindvriendelijkheid. www.stationverte.com.

OOIEVAARS BEKIJKEN

De regio telt talrijke ooievaarsparken: Eguisheim, Ensisheim, Kaysersberg, Molsheim, Rouffach, Soultz, Turckheim, Ungersheim, La Wantzenau.

Ooievaars kijken in het park van Eguisheim
Daan Wijngaard

 BEZIENSWAARDIGHEDEN EN ACTIVITEITEN VOOR HET GEZIN

Hoofdstuk in de gids	Natuur	Musea	Ontspanning
Bazel	Een pont op de Rijn (blz. 480 en 486)	Papiermuseum (blz. 484)	
Bitche		Moulin d'Eschviller in Volmunster (blz. 430)	
Château du Haut-Kœnigsbourg		Ontdek het dagelijks leven in een burcht (blz. 198)	
Colmar	Boottocht (blz. 213)	Musée Animé du Jouet et des Petits Trains (blz. 212); Musée d'Histoire Naturelle (blz. 213)	
Écomusée d'Alsace		Het museum zelf (blz. 285)	Parc du Petit Prince (blz. 287)
Eguisheim		Château du Hohlandsbourg (blz. 250)	
Europa-Park			Attractiepark (blz. 452)
Gérardmer	Zomerrodelbaan op de Col de la Schlucht (blz. 349)	Musée Faune Lorraine (blz. 343)	Confiserie Géromoise (blz. 348); Graines des Toiles (blz. 349)
Guebwiller	Vivarium van Lautenbach-Zell (blz. 258)		
Haguenau	Het bos van Haguenau en Le Gros Chêne (blz. 145)		
La Petite-Pierre		Grange aux Paysages (blz. 421)	
Le Hohwald		Musée du Pain d'Épice en Palais du Pain d'Épice in Gertwiller (blz. 181)	Parc Alsace Aventure in Breitenbach (blz. 185)
Sundgau		Maison de la Nature (blz. 305)	
Massif du Donon	Het bostreintje (blz. 379)		
Molsheim		Musée Oberlin (blz. 163)	
Mulhouse	Dierentuin en botanische tuin (blz. 281)	Cité du Train (blz. 272); EDF Électropolis (blz. 274); Historisch Museum (blz. 278)	Cité de l'Automobile (blz. 271); Openluchtbad (blz. 284)

Rond Saverne en de noordelijke Vogezes **5**

Michelinkaarten 307, 314 en 315 – Moselle (57), Bas-Rhin (67)

▶ **MASSIF DU DONON ★★ EN RONDRIT** **378**

Ten noorden van Donon:

▶ **WANGENBOURG EN RONDRIT** **382**

▶ **MARMOUTIER ★** **384**

▶ **SAVERNE ★ EN RONDRIT** **387**

Ten noorden van Saverne:

▶ **PARC NATUREL RÉGIONAL DES VOSGES DU NORD ★★
EN RONDRITTEN** **396**

▶ **NEUWILLER-LÈS-SAVERNE ★** **412**

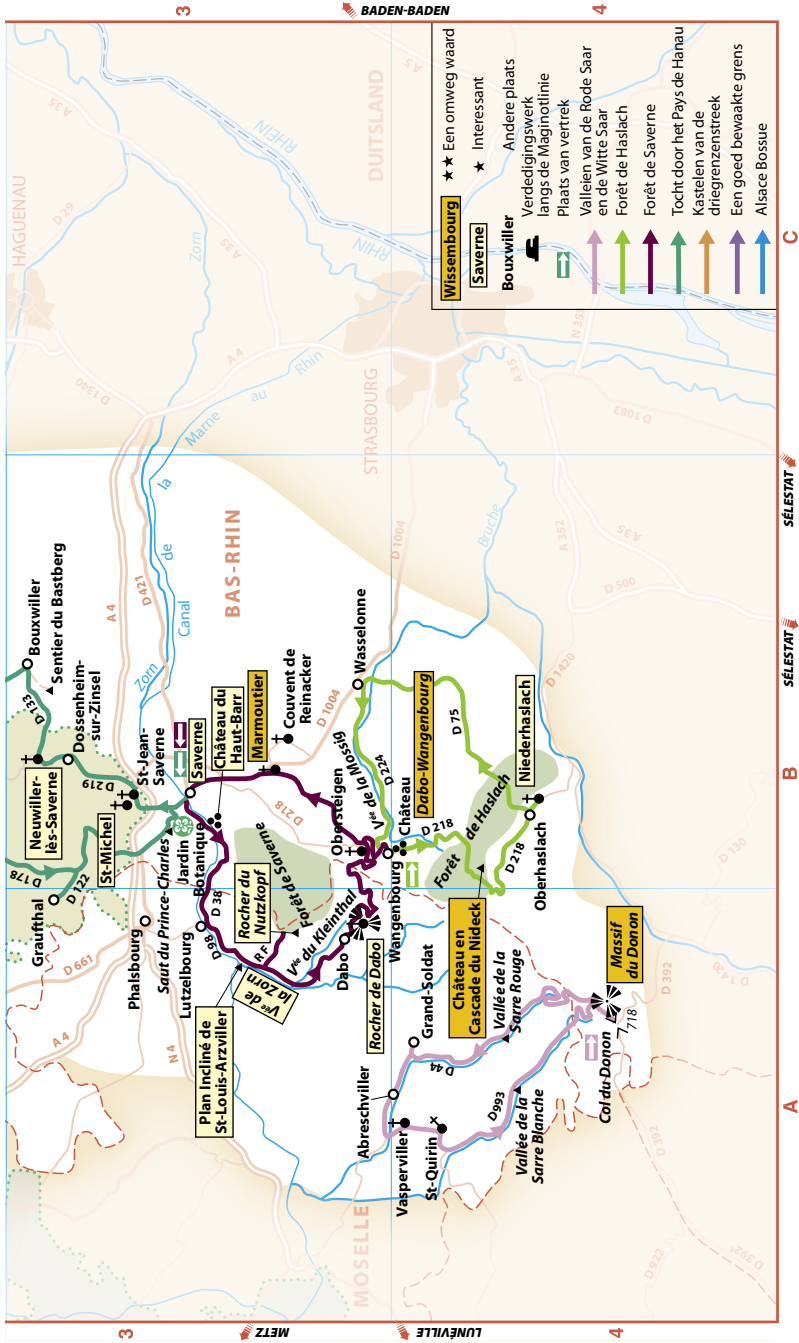
▶ **BOUXWILLER** **414**

▶ **LA PETITE-PIERRE ★ EN RONDRIT** **418**

▶ **NIEDERBRONN-LES-BAINS** **425**

▶ **BITCHE ★** **428**

▶ **WISSEMBOURG ★★** **432**

MOSELLE METZ LUNÉVILLE

BAS-RHIN STRASBOURG

HAGUENAU DUISLAND

3 **4** **A** **B** **C**

SÉLESTAT

3 **4**

MOSELLE METZ LUNÉVILLE

BAS-RHIN STRASBOURG

HAGUENAU DUISLAND

3 **4** **A** **B** **C**

SÉLESTAT

3 **4**

Massif du Donon

Moselle (57), Meurthe-et-Moselle (54), Vosges (88), Bas-Rhin (67)

Van welke kant je ook komt, het silhouet is altijd herkenbaar: een top met twee terrassen die de grens markeert tussen de Elzas en Lotharingen. Dit is het rijk van de beroemde blauwsparren van de Vogezes en van de gewone spar. Het Donon-massief is de plaats waar talloze beekjes ontspringen en door de nabijheid van de hemel werd de 1009 m hoge berg als heilig beschouwd. Op de top zijn sporen te vinden van religieuze rituelen uit de Keltische en Gallo-Romeinse tijd.

ADRESBOEKJE: BLZ. 381

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau – La Grande-Haie - 88110 Celles-sur-Plaine - ☎ 03 29 41 19 25 - www.paysdeslacs.com - juli-aug.: 10.30-19.00, ma 13.00-18.00 u; juni: za, zo 10.30-19.00 u; april-mei: za, zo 13.30-18.30 u; sept.-maart: op aanvraag vooraf - gesl. half okt.-eind maart.

Toeristenbureau – Quai de la Victoire - 88110 Raon-l'Étape - ☎ 03 29 41 28 65 - www.ot-raon.fr - half juli-half aug.: 9.00-19.00, zo 10.00-12.00 u; rest v.h. jaar: dag.

behalve zo 9.00-12.00, 14.00-18.00, za 9.00-12.00 u - gesl. bep. feestd.

LIGGING

Regiokaart A4 (blz. 376-377). Het Massief van de Donon, tussen Saint-Dié-des-Vosges en Saverne, ligt in het zuidelijke deel van het zandsteengebied van de Vogezes.

AANRADERS

De Col du Donon, het smokkelaarspad.

MET KINDEREN

Het treintje door het bos van Abreschwiller naar Grand-Soldat.

Rondrit **Regiokaart (blz. 376-377)**

VALLEIEN VAN DE RODE SAAR EN DE WITTE SAAR A4

 Route van 55 km, in roze aangegeven op de regiokaart (blz. 376-377). Ga uit van ongeveer 2 uur.

Col du Donon A4

 Ca. 1.30 uur lopen heen en terug. Parkeren tegenover het boswachtershuis van Haut-Donon.

De Col du Donon is al duizenden jaren een belangrijke doorgangsroute voor pelgrims, reizigers en toeristen. De Kelten bouwden hier als eersten een tempel voor de god Cerf. Er zijn ook sporen van Gallo-Romeinse culten gevonden: Mercurius, de god van de reizigers, werd hier aanbeden. De vondsten van de opgravingen op de Col du Donon bevinden zich in de archeologische musea van Straatsburg en Épinal.

Vanaf de top (718 m) heeft u een **panoramisch uitzicht★★** op de Vogezes, het Lotharingse plateau, de Elzasvlakte en het Zwarte Woud. Tussen de twee

De op de oudheid geïnspireerde tempel op de top van de Col du Donon

B. Gardel/hemis.fr

oriëntatietafels staat een kleine nagebouwde Romeinse tempel uit de tijd van Napoleon III en op de hellingen zijn Gallo-Romeinse overblijfselen te zien.

De route voert van de top naar de mooie **Vallée de la Sarre Rouge**, of Vallée de Saint-Quirin, en loopt daarna over de hoogvlakte van Lotharingen.

Na een lichte klim op de D993 laat u de weg naar Cirey-sur-Vezouze links liggen; u volgt de D145 en daarna de D44.

Hier begint een mooie afdaling door de bossen naar de Vallée de Saint-Quirin. De holle weg volgt de bochten van de Sarre Rouge, een bescheiden bergbeekje.

Abreschviller A4

Een **bostreintje** (stoom of diesel) rijdt door de mooie natuur van de Sarre Rouge naar Grand-Soldat (6 km) (2 pl. Norbert-Prévoit - ☎ 03 87 03 71 45 - <http://train-abreschviller.fr> - ♿ - april-okt.: informeer naar de vertrektijden - rondleidingen op afspraak (30 min.) - € 13 (tot 13 jaar € 9,50) - gehandicapt en na reserv., beperkt

DE SLAG OM DE DONON

De **Grand Donon** en de **Petit Donon**, sinds 1871 Frans, speelden een belangrijke strategische rol aan het begin van de Eerste Wereldoorlog toen het 21ste korps (het 1ste leger van generaal Dubail) bevel kreeg om posities in te nemen langs de grens tussen de Vogezen (Lotharingen) en het Duitse Rijk (de Elzas).

Het 1ste leger van generaal Dubail kreeg op **4 augustus 1914** het bevel om alle passen van de Vogezen in te nemen. De strijd om het Massief van de Donon begon op **14 augustus** en woedde op **20, 21 en 22 augustus** op zijn hevigst, zoals te lezen valt op het monument dat midden op de begraafplaats van La Fontenelle staat. De infanteriejagers moesten het 21ste korps dekking geven toen dat zich moest terugtrekken uit het dal van de Bruche. Aan Duitse kant moest het 14de korps reservisten uit de regio Baden het plateau verdedigen en voorkomen dat de Franse troepen de **Petit Donon** bereikten. Dit natuurlijke fort zou tot 1918 in Duitse handen blijven.

ROND SAVERNE EN DE NOORDELIJKE VOGEZEN

aantal plaatsen. Mogelijkheid om in een luxueuzer treinstel, in 'Orient Express'-stijl, te reizen € 17 (tot 13 jaar € 9,50).

Grand-Soldat – In dit gehucht werd Alexandre Chatrian geboren, die met Émile Erckmann uit Phalsbourg het 19de-eeuwse schrijversduo Erckmann-Chatrian vormde.

Ga 3 km verderop naar links de D96F op naar Saint-Quirin.

Vasperviller A4

Dit dorp op de eerste uitlopers van de Donon dankt een opmerkelijk modern **kerkje**, de Sainte-Thérèse (1968), aan de architect Litzenburger. Vanaf de klokkentoren, bereikbaar via een bijzondere trap annex kruisweg van 75 treden, hebt u uitzicht op het dorp en het dal met de weg naar Saint-Quirin. Het interieur van de Sainte-Thérèse wordt verlicht via mooie gebrandschilderde ramen met de 'Stamboom van Christus'.

Saint-Quirin A4

Dit aangename dorpje heeft veel te danken aan de fraaie **priorij**★, die onmiddellijk opvalt door het opmerkelijke silhouet van de **kerk** (1722). De barokkerk heeft twee torens en een klokkentorentje met uivormige daken. Binnen is een gerenoveerd Silbermannorgel uit 1746 te bewonderen en meubels in Lodewijk XIV- en Lodewijk XV-stijl.

Een beetje lager, aan de voet van het standbeeld van de H. Quirinus, ontspringt een 'wonderbron', waarvan het water huidziekten zou genezen.

Neem de weg tegenover de kerk naar de hooggelegen kapel.

De kapel staat op de plek waar ooit een Keltisch heiligdom stond. Het **uitzicht**★ op het bos van Saint-Quirin is adembenemend. Voor wandelaars zijn er talrijke bewegwijzerde wandelpaden in de omgeving.

Rijd Saint-Quirin uit in westelijke richting via de D96 en ga 2 km verderop linksaf de D993 op.

De D993 voert door de mooie bossen van de **Vallée de la Sarre Blanche**. Het dal is dunbevolkt, met slechts hier en daar een zagerij of boswachterswoning, maar landschappelijk zeer fraai.

De route voert weer terug naar de Elzas. Laat de weg naar Abreschviller links liggen en rijd terug naar de Col du Donon via de D993.

MASSIF DU DONON: ADRESBOEKJE

OVERNACHTEN

DOORSNEEPRIJZEN

Chambre d'Hôte Le P'tit

Bonheur – 21 Les Noires-Colas - 54540 Bionville - ☎ 03 29 41 12 17 - www.vosgespetitbonheur.fr -   - 5 kamers € 57/89 - maaltijd € 24 (tot 12 jaar € 12) incl. drank, op reserv. U bent altijd welkom in deze grote hoeve langs een kabelende stroom, met comfortabele kamers die zijn vernoemd naar folkloristische dansen. Na het avondeten is er vaak traditionele livemuziek.

Chambre d'Hôte Monique et

Daniel Bouvery – 18 r. du Val - 54480 Cirey-sur-Vezouze - ☎ 03 83 42 58 38 - www.chambres-haute-vezouze.com -   - 5 kamers € 70/105 - maaltijd € 23 op reserv. Dit herenhuis aan de voet van de Vogezen heeft goed toegeruste kamers. Ontspannen kan bij de open haard in de zitkamer of rond de biljarttafel. Uitgebreid ontbijt met fijne vleeswaren en kazen: table d'hôte met regionale gerechten.

WAT MEER LUXE

Étable Gourmande – 3 lieu-dit Stossberg - 57870 Plaine-de-Walsch - ☎ 03 87 25 66 34 - www.aubergedetable.com - *gesl. 2 weken in jan., 2 weken in aug., ma-, di- en za-middag en zo-avond* -   - 10 kamers € 69 - € 9 - rest. € 23,50/58. Dit mooie, rustieke adres is een aangename verrassing. De keurige kamers zijn ingericht in chaletstijl. En op het menu staan even uitgebreide als heerlijke gerechten zoals zelfgerookte zalm en fijne vleeswaren van eigen boerderij.

UIT ETEN

WAT MEER LUXE

Hostellerie du Prieuré – 163 r. du Gén.-de-Gaulle - 57560 St-Quirin - ☎ 03 87 08 66 52 - www.saint-quirin.com - *gesl. 1 week in maart, eind aug., najaarsvak., za-middag, di-avond en wo* -   - 8 kamers € 65/75 - € 9 - lunchmenu € 13,50 - € 30/72. In dit oude pand midden in een dorp dat erg in trek is bij wandelaars, bereidt de chef-kok royale maaltijden op basis van streekproducten. Praktische kamers in het typische familiehuus vlakbij.

Auberge de la Forêt – 276 r. des Verriers - 57560 Abreschviller - ☎ 03 87 03 71 78 - www.aubergedelaforet57.com - *informeer naar de jaarlijkse sluitingsperiode - gesl. di-avond en ma* - - lunchmenu € 14 - € 30/58. Een herberg die indruk maakt met zijn torentje. Een modern, sierlijk ingericht interieur en een eigentijdse keuken.

SPORT EN ONTSPANNING

Sentier des Passeurs

(Smokkelaarspad) – Dit bewegwijzerde wandelpad loopt van het boswachtershuis van Salm naar Moussey. Het werd tussen 1941 en 1944 gebruikt door de inwoners van de geannexeerde Elzas die het naziregime wilden ontvluchten en terug wilden keren naar Frankrijk. Ze werden begeleid door smokkelaars die de streek als hun broekzak kenden. 's Zomers wandelingen met gids. *Inlichtingen bij het toeristenbureau van Schirmeck (zie blz. 167)* - 114 Grand'Rue - ☎ 03 88 47 18 51 - www.valleedelabruche.fr - *half april-half okt. - gratis (tegen betaling terugreis per bus vanuit Moussey).*

Wangenbourg

1395 inwoners – Bas-Rhin (67)

De 'Zwitserse Elzas', zoals de streek rond Wangenbourg wel wordt genoemd, dankt zijn naam aan de berglandschappen, de uitgestrekte wouden, de bergweiden en de chalets die doen denken aan de berghutten in de Zwitserse Alpen.

ADRESBOEKJE: BLZ. 384

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau – 32A r. du Gén.-de-Gaulle - 67710 Wangenbourg-Engenthal - ☎ 03 88 87 33 50 - www.suisse-alsace.com - juli-sept.: 9.00-12.00, 15.00-17.00, za 9.00-12.00, zo 9.00-12.00, 14.00-17.00 u; mei-juni: dag. beh. zo 9.00-12.00, 15.00-17.00, za 9.00-12.00 u; rest v.h. jaar: vraag inl. - gesl. feestd.

LIGGING

Regiokaart B3-4 (blz. 376-377).

Wangenbourg ligt 20 km ten zuiden van Saverne via de D218, 41 km ten westen van Straatsburg via de D1004 en de D224.

AANRADERS

Het kasteel en de Cascade du Nideck.

PLANNING

Trek een halve dag uit voor Wangenbourg en zijn kasteel en nog een halve dag voor de rondrit.

Wandelen

Kasteel

Parkeer de auto op de parking bij het toeristenbureau om naar het kasteel te gaan (15 min. lopen heen en terug). Loop, 200 m voorbij de kerk, langs de enorme lindeboom en volg een pad in het verlengde van de hoofdstraat.

Van deze burcht uit de 13de en 14de eeuw, die toebehoorde aan de Abbaye d'Andlau, zijn de vijfhoekige donjon en grote delen van de muren bewaard gebleven. De 24 m hoge donjon geeft toegang tot een platform dat een weids uitzicht op de omgeving biedt.

• Een pad, dat deels langs de slotgracht loopt, leidt om de enorme rotspartij van zandsteen heen waarop de ruïne staat. De oude binnenplaats is te bereiken via een brug.

Rondrit Regiokaart (blz. 376-377)

De streek rond **Dabo-Wangenbourg**★★ maakt deel uit van de Petites Vosges. De woeste, zandstenen bergen worden gescheiden door groene dalen en kalm stromende rivieren met een bedding van fijn zand.

Het oude, invloedrijke geslacht Dabo of Dagsbourg stamt af van Ettico I, hertog van de Elzas en vader van de H. Odilia. Het beroemdste lid van deze familie was Bruno van Dabo, die volgens sommige historici in 1002 in het kasteel van Dagsbourg werd geboren, paus werd onder de naam Leo IX en later heilig werd verklaard. Anderen zijn er echter van overtuigd dat de illustere geboorte plaatsvond in Eguisheim. Het laatste woord is er nog niet over gezegd.

FORÊT DE HASLACH B4

► Rondrit ten zuiden van Wangenbourg, in lichtgroen aangegeven op de regiokaart (blz. 376-377). Ga uit van ongeveer 2.30 uur.

Forêt de Haslach A/B4

Vorbij Wolfsthal klimt de D218 door het prachtige Forêt de Haslach naar een boshut. 500 m verderop daalt de weg in haarspeldbochten af naar Oberhaslach. Schuin links ziet u de vervallen toren van het Château du Nideck.

★★ Kasteel en waterval van Nideck B4

🚶 1.15 uur lopen heen en terug. Parkeer bij de boshut van Nideck en volg het bewegwijzerde pad.

Een romantische **omgeving**★★ waarin alleen een 13de-eeuwse toren en een 14de-eeuwse donjon aan de twee kastelen herinneren die in 1636 door brand zijn verwoest. Van boven af is er een prachtig uitzicht op het bos, het Bruchedal, het Château de Guirbaden en de heuvels van het Champ du Feu.

Loop rechts langs de donjon en neem links het pad naar de waterval. Een bruggetje rechts (heel gevaarlijk ondanks de reling) leidt naar het uitkijkpunt.

Het uitkijkpunt biedt **uitzicht**★★ op het gletsjerdal en de beboste afgrond waarin de waterval van Nideck langs de porfieren wand naar beneden stort. Een bewegwijzerd pad (30 min. heen en terug) leidt naar de waterval.

Keer terug naar de D218 en rijd 1,2 km door.

Belvédère B4

Op 20 m van de weg, bij een gedenksteen voor de aanleg van dit uitkijkpunt.

Mooi **uitzicht**★ op het Château du Nideck en het dal. Verder naar links ziet u de steile, beboste hellingen langs de Hasel en haar zijrivieren. In de verte liggen het Bruchedal en de heuvels ten zuiden ervan.

Oberhaslach B4

📍 22 r. du Nideck - 67280 Oberhaslach - ☎ 03 88 50 90 15 - 8.00-12.00, 13.30-17.00, vr 8.00-12.00, za 10.00-12.00 u - gesl. di, do, zo, feestd.

Een bedevaartsoord voor de H. Florentinus (7de eeuw), beschermheilige van huisdieren, die de wildste dieren zou hebben kunnen temmen. De barokke kapel (1750) staat op de plek waar de heilige als kluizenaar leefde voordat hij de zevende bisschop van Straatsburg werd.

★ Église de Niederhaslach B4

De gotische kerk staat op de plek waar de H. Florentinus ooit een abdij stichtte. Het portaal heeft een timpaan, waarop de legende is afgebeeld van de H. Florentinus die de dochter van koning Dagobert geneest. Fraaie 14de- en 15de-eeuwse **glas-in-loodramen**★ in de zijbeuken en de apsis. In een kapel rechts van het koor: de graftombe van Gerlacus en een 14de-eeuws Heilig Graf. Volg de D75.

Wasselonne B3

Hier stond ooit een vesting, waarvan nu alleen de toren, de stadspoort en enkele muurresten over zijn. De huizen staan verspreid op de hellingen van de Kochersberg. De 18de-eeuwse **protestantse kerk** bezit een Silbermannorgel.

Vallée de la Mossig B3

De vooruitstekende rotspunten geven de hellingen langs de rivier de Mossig een bijzondere aanblik. De kathedraal van Straatsburg werd gebouwd met zandsteen uit de streek rond Wasselonne.

WANGENBOURG: ADRESBOEKJE

OVERNACHTEN-UIT ETEN

WAT MEER LUXE

Parc Hôtel – 39 r. du Gén-de-Gaulle - ☎ 03 88 87 31 72 - www.parchotelalsace.com - 25 maart-5 nov. - 29 kamers € 84/111 - ☎ € 12 - rest. (gesl. door de week lunchtijd) € 20/45. Een prachtig Vogezen-landhuis in een seereen park met zeer oude bomen.

Warme ontvangst. Ruime, comfortabele kamers (modern of in stijl). Traditionele gerechten.

EVENEMENT

Foire de Wasselonne – Laatste za en zo van aug. - ☎ 03 88 59 12 00 - www.wasselonne.fr of www.suisse-alsace.com. De hele binnenstad gevuld met jaarmarkt, kermis en braderie.

Marmoutier

2822 inwoners – Bas-Rhin (67)

Marmoutier, gelegen tussen de landerijen en de noordelijke Vogezen, bezit een geheel eigen charme. De abdijkerk is een van de fraaiste romaanse bouwwerken van de hele Elzas. De kerk herbergt een prachtig Silbermannorgel, waarop Albert Schweitzer graag kwam spelen. De bankier Albert Kahn en de illustrator Alphonse Lévy zijn allebei uit dit dorp afkomstig.

ADRESBOEKJE: BLZ. 386

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau – 50 r. du Couvent - 67440 Marmoutier - ☎ 03 88 71 46 84 - www.pointdorgue.eu - seizoen: openingstijden, vraag inlichtingen; rest v.h. jaar: dag. beh. do, za-middag en zo-ma - gesl. Goede Vrijdag, paasweekend, 1 mei, 1 en 11 nov., 25-26 dec.

LIGGING

Regiokaart B3 (blz. 376-377). 6 km ten zuiden van Saverne via de D1004. Bereikbaar via de A4-E25 Parijs-Metz-Straatsburg: afslag Saverne. Vanaf de hellingen van de Sindelsberg (1,5 km noordwestelijk via de oude weg naar Saverne) prachtig uitzicht op Marmoutier.

DE GOUDEN EEUW VAN DE ABDIJ

In de 14de eeuw hadden de abten van Marmoutier veel invloed op het geestelijke en het dagelijkse leven in de regio. Veel ambachtslieden en boeren werkten in en om de abdij. Een joodse gemeenschap die zich hier vestigde, werd met de handel belast. In 1792 maakte de Franse Revolutie een einde aan deze kleine leefwereld.

De oude abdijkerk van Marmoutier, met romaanse gevel

S. Nicolas/Iconotec/Photononstop

Bezichtigen

★★ Abdijkerk

9 pl. du Gén.-de-Gaulle - ☎ 03 88 71 46 84 - www.pointdorgue.eu - seizoen: 9.00-17.00 u; rest v.h. jaar: 9.30-11.30, 13.30-16.00 u - gesl. eerste za, zo van sept. - rondleidingen op afspraak.

De **voorgevel**★★ is opgetrokken uit de rode zandsteen van de Vogezen. De klokkentoren is vierkant en de twee hoektorens zijn achthoekig. Het portaal heeft in het midden een ribgewelf, met aan weerszijden een tongewelf.

Binnen is alleen het met koepels overwelfde portaal nog romaans. Interessant zijn de grafmonumenten uit 1621 (hoewel die tijdens de Revolutie zwaar beschadigd zijn) in het dwarsschip en het mooie houtsnijwerk in het koor, waaronder de Lodewijk XV-koorbanken, met bovenaan lieflijke engeltjes, en de vier baldakijnen met bladwerk en takken erboven. Het authentieke **Silbermannorgel**, dat in de periode 1709-1745 werd gebouwd, geldt als een van de mooiste van de Elzas. Onder het transept zijn overblijfselen van een **Merovingische kerk** uit 724 ontdekt (te bereiken via de crypte, ingang in het rechtertransept).

Musée du Patrimoine et du Judaïsme Alsacien

6 r. du Gén.-Leclerc - ☎ 03 88 02 36 30 - www.museedemarmoutier.fr - rondleidingen (2 uur) juli-sept.: wo-vr 14.00-17.00, zo, feestd. 10.00-12.00, 14.00-18.00 u; mei-juni en okt.: zo, feestd. 10.00-12.00, 14.00-18.00 u - gesl. 1 mei - € 4 (tot 15 jaar gratis).

Dit museum is ondergebracht in een renaissanceherenhuis met erker (1590). Het geeft een beeld van het leven vroeger op het Elzasser platteland. Zo zijn er woonvertrekken (Stube, keuken) en werkplaatsen nageemaakt (smid, kuiper, steenhouwer). Let ook op het originele plafond, met motieven (de tulp als symbool van de liefde, de granaatappel staat voor de vruchtbaarheid) en op de grote collectie aardewerken bakvormen. Het museum bezit ook huishoudelijke en religieuze voorwerpen afkomstig uit de joodse gemeenschap. Het 18de eeuwse bad in de kelder wijst op het verblijf van joodse rabbijnen in het huis.

Vertaling	Henriëtte Gorthuis, Peter Hooghiemstra, Alexander van Kesteren, Marieke van Ommeren, Karin Snoep, Marian van der Ster
Eindredactie	Karin Evers, Frans van der Heijden
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Ariadna De Raadt/Shutterstock.com
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Alsace
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Philippe Orain (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Irène Lainey
Redactie	Céline Chaudeau, Mélanie Cornière, Marie Delbès, Laurent Gontier, Guylaine Idoux, Anath Klipper, Irène Lainey, Annabelle Lebarbé, Aurore de Neuville, Sophie Pothier, Jérôme Saglio, François Sichet, Julie Wood
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel
Omslagontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Cartografie	Vanessa Besnard, Iulia Elena Costache, Karina-Andreea Gruia, Thierry Lemasson, Iulia Daniela Nedelcu, Margot Santraine
	Stadsplattegronden: © MICHELIN en © 2006-2016 TomTom. All rights reserved.
Met dank aan	Marion Desvignes-Canonne, Isabelle Foucault, Maria Gaspar, Bénédicte Lathes, Sophie Roques, Marie Simonet

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2019

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo bv
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam Zuidoost
info@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2019/45/493 - NUR 512
ISBN 978 94 014 5712 5

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.